

Kungsörn

Häckfågel i ca 40 % av Sveriges landareal där huvudparten (90 %) finns i Norrland och Dalarna. Förekomsten i Svealand och Götaland består av fåtaliga par förutom i Skåne och Gotland där Kungsörnsbeståndet är tätt i jämförelse med andra platser i Sverige och världen. Häckar i stora risbon i grövre träd (ofta tallar) eller på klippphyllor i ostört läge. Förutom brist på boplatser är förföljelse ett problem på vissa håll. Andra problem är trafikdöd, ledningsdöd och blyförgiftning. Födan består i fjällområdet i huvudsak av skogsfågel, ripor, skogshare, i södra Sverige även fälthare, kanin, igelkott med mera. Kungsörn livnär sig också på kadaver och betydelsen av den födoresursen är troligen underskattad. I områden där det finns hjortdjur och ren livnär sig kungsörn i viss utsträckning på deras nyfödda eller små ungar. Kungsörns häckningsframgång är i norra Sverige beroende av smånagarpopulationerna. Under bra sorkår lyckas fler par med häckningarna än under dåliga sorkår då väldigt få häckningar lyckas. I Sverige är den årliga föryngringen mellan 88 och 235 lyckade häckningar per år.

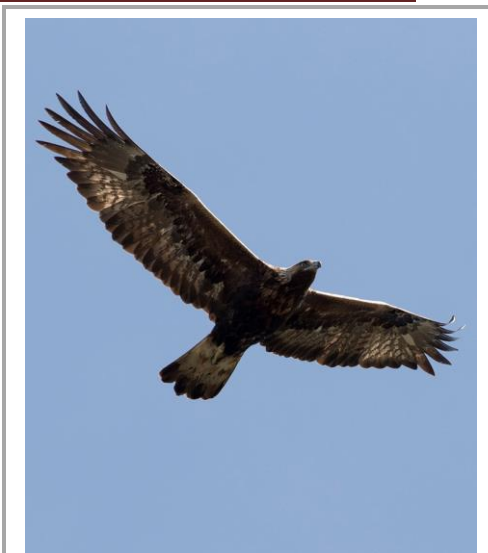

Foto: PGB P-G Bentz/sturnus.se

Rödlistestatus 2015: Nära hotad (NT)

Populationsutveckling:

1980–2012: ökning 25 %

2001–2015: stabil-nedgång? (reproduktionstalet har minskat de senaste 15 åren)

Fågeldirektivet: Bilaga 1

Häckningsperiod: 1 februari – 20 augusti

Ekologiska krav

Kungsörnen häckar främst i skogs- och fjällområden men t.ex. i Skåne och på Gotland i kulturlandskapet i dungar eller mindre skogsområden.

Kungsörnen bygger boet i ett träd som är tillräckligt stort och har så grova grenar att det klarar att bära det stora risboet. Boet kan också placeras på en klipphylla (särskilt i fjälltrakterna). Det är oftast placerat i trädets övre del och kan bli mycket stort, vilket ställer stora krav på boträdet. Boträdet måste ha en stark, grovgrenig krona, som utvecklas först när trädet har uppnått en hög ålder. Medelåldern för boträd i norra Sverige var i en studie över 300 år (träd yngre än 200 år användes inte alls), men särskilt söderut är medelåldern betydligt lägre. Det vanligaste boträdet är tall, men häckning förekommer också i gran, björk, asp och söderut bok. Såväl bon i träd som på klippor är ofta sydvända. Varje par har ofta flera alternativa boplatser, som kan ligga flera kilometer från varandra. Bo används ofta under lång tid, till och med under flera generationer. En anledning till att sekretess är viktig. Arten är långlivad och par kanske inte häckar varje år.

SOF-Birdlife förslag till Artvis vägledning

Arten är känslig för störningar i boet närhet, särskilt under och i anslutning till äggläggnings och ruvning. Under senare delar av häckningen tolererar de flesta kungsörnspar måttliga störningar. Känsligheten varierar dock starkt mellan olika par.

Boplatsen ligger därför oftast skyddad från direkt insyn och i regel långt från vägar, stigar, bebyggelse och liknande. Trädet får heller inte stå så invuxet i täta bestånd att örnens inflygning hindras. Ofta är även bon i träd belägna invid bergbranter eller åtminstone i sluttningar.

Häckningen inleds redan i januari–februari och äggen läggs i mars eller början av april. Ungarna blir oftast flygga i mitten–slutet av juli men uppehåller sig i reviret in i september.

Hänsyn vid skogsbruksåtgärder

Kungsörnen behöver en förstärkt hänsyn. Hänsyn ska tas till samtliga boplatser (bon som används och alternativbon), eftersom de kan användas under mycket lång tid.

- Avstå från skogliga åtgärder inom 500 meter från boet under helst hela perioden 1 januari–31 augusti (1 februari–31 augusti i Västerbottens och Norrbottens län). Detta gäller alla bon. Den absolut känsligaste perioden är från februari–mitten av maj.
- En skyddszon på minst 200 meter lämnas kring bon vid föryngringsavverkning. En mycket försiktig plockhuggning kan genomföras utanför häckningstiden, förutsatt att träden fälls så att de inte skadar boträdet. Det är önskvärt att skyddszonen avgränsas efter fältbesök under barmarksperioden på platsen och i samråd med personer med kännedom om kungsörnens boplatssval (t.ex. i lokala "örngrupper").
- Det ska hela tiden skall finnas sammanhängande, gammal skog skog i någon riktning från boplatsen.
- Ofta är örnbon belägna i områden med inslag av naturskogskvaliteter, dessa är då lämpliga som naturvårdsavsättningar.
- Spara tallar som har förutsättningar att bli framtida boträd (grövre och grovgreniga träd, helst med platt krona och gärna missformade toppar) i ostörda lägen, (inklusive några sittträd) som hänsynsträd vid gallring och avverkning. Dessa måste sparas även vid kommande skogsbruksåtgärder!
- Lämna hänsynsytor med trädgrupper vid gallring och föryngringsavverkning, gärna i ostörda lägen och i anslutning till berg och branta sluttningar.
- Undvik att dra skogsbilvägar närmare kungsörnsbon än 300 meter. Om bon är synliga intill öppna ytor är det lämpligt att lämna en skyddande trädskärm.

I de flesta områden finns särskilda "örngrupper" inom Kungsörn Sverige eller regionala ornitologiska föreningar som ideellt arbetar med kungsörn. De kan i många fall bistå med praktiska råd i samband med planering av avverkningar.

Skogsvårdslagen säger

- Ta inte bort äldre vindfällen, högstubbar och torrakor, äldre träd vid ägo gränser och myrstackar, äldre lövträd (särskilt asp) i barrskog m.m. Spara biologiskt värdefulla träd (SKSFS 7:8).

SOF-Birdlife förslag till Artvis vägledning

- Undvik skogsbruksåtgärder som kan skada hänsynskrävande miljöer, som t.ex. strand- och sumpskogar med naturskogskaraktär, äldre skog på uddar och öar, raviner, klyftor och blockmarker samt berg- och rasbranter, äldre hållmarksskog, äldre sandtallskogar, naturskogsrester, äldre trädbestånd med mycket hänglavar eller död ved (SKSFS 7:17).
- Lämna funktionella skyddszoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som rovfågelsbon m.m. (SKSFS 7:21).
- Skydda bon av kungsörn från störningar under 1 januari till 31 augusti (från 1 februari i Västerbottens och Norrbottens län) (SKSFS 2013:2).

Indikator på skyddsvärd skog

Kungsörnen utnyttjar huvudsakligen gamla träd med grova grenar vilket har en koppling till bevarande av gammal skog. Detta gäller främst norrut. Många häckningsplatser är belägna i skyddsvärda skogsmiljöer men arten förekommer också i andra typer av skogsmark.

Regional tillämpning

Kungsörnen är relativt jämnt men glest spridd över Sverige, men med mycket svaga populationer i Götaland och Svealand förutom Gotland. Utifrån artens behov av hänsyn finns det dock inga skäl till olika hänsyn i olika regioner.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Sprid inte kännedom om häckningslokaler.
- Gör naturvårdsavsättningar i äldre skog i lämpliga områden för arten.
- Som hänsynsträd vid avverkningar lämnas sådana träd (särskilt tallar) som har förutsättningar för att fungera som framtida boträd för rovfåglar. Förlägg gärna sådana åtgärder så att framtida konflikter med skogsbruk eller andra intressen minimeras.
- Försiktig frihuggning i anslutning till grova tallar som inte nyttjas av örnar kan underlätta inflygning och göra det möjligt för örnar att bygga bo.
- Stäng om möjligt av skogsbilvägar i känsliga områden under häckningssäsongen, särskilt under den känsligaste perioden från februari–mitten av maj. Undvik att gå fram till boet under 1 januari–31 augusti.
- Kungsörnen kan acceptera konstgjorda bon om de placeras rätt. Konstgjorda bon kan vara ett sätt att styra örnarna till ostörda områden och att minimera konflikter med t.ex. skogsbruksintressen.

Lästips

Artfakta för kungsörn. ArtDatabankens webbplats,
<http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/100011>

Naturvårdsverket 2011. Åtgärdsprogram för kungsörn 2011–2015 (*Aquila chrysaetos*). Naturvårdsverket, rapport 6430.

Tjernberg, M. 1986. Kungsörnen och skogsbruket – en utvärdering av skogsbrukets inverkan på häckningslokaler för kungsörn i Norrbottens län, samt förslag till hänsynsregler. SLU, Inst f viltekologi. Rapport 12. Uppsala.